

MILLIY G'OYA TARG'IBOTIDA TARIXIY SHAXSIYATLARDAN FOYDALANISH: JALOLIDDIN MANGUBERDI MISOLIDA

Saidmurotov Shodlik Alisher o'g'li
O'zbekiston milliy universiteti magistranti

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola, O'zbekiston milliy g'oyalarni targ'ib qilishda tarixiy shaxsiyatlar, xususan, Jaloliddin Manguberdi misolida qanday qo'llanilayotganini o'rganadi. Jaloliddin Manguberdi, O'zbek xalqining tarixiy qahramoni sifatida, milliy identitet va g'oyalar shakllanishida muhim rol o'ynagan. Yangi O'zbekistonda Manguberdi obrazining qanday qayta ishlanganligi va bu obrazning milliy g'oyalarni mustahkamlashdagi ahamiyatini tahlil qilindi. Shuningdek, bu tadqiqot orqali Manguberdi afsonasi va uning haqiqiy tarixiy roli o'rtasidagi integratsiya hamda bu integratsiyaning O'zbek yoshlariga ta'siri ko'rib chiqildi. Maqola, milliy qahramonlar tarixiy obrazlaridan foydalanishning zamonaviy O'zbekiston milliy o'ziga xosligi va ma'naviy qadriyatlarning shakllanish xususiyatlarini yoritishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: *Jaloliddin Manguberdi, milliy g'oya, tarixiy shaxsiyatlar, milliy identitet, qahramonlar, jasorat, liderlik, milliy afsonalar, ma'naviy qadriyatlar, zamonaviy O'zbekiston.*

ABSTRACT

This article examines how historical figures, particularly Jalal ad-Din Mankburni, are used in promoting national ideas in Uzbekistan. Jalal ad-Din Manguberdi, as a historical hero of the Uzbek people, played an important role in shaping national identity and ideas. An analysis was conducted of how the image of Manguberdi was reworked in New Uzbekistan and the significance of this image in strengthening national ideas. This study also examines the integration between the Manguberdi legend and its true historical role, as well as the impact of this integration on Uzbek youth. The article highlights the effectiveness of using historical images of national heroes in strengthening the national identity and spiritual values of modern Uzbekistan.

Keywords: *Jalaluddin Manguberdi, national idea, historical personalities, national identity, heroes, courage, leadership, national legends, spiritual values, modern Uzbekistan.*

АННОТАЦИЯ

В данной статье исследуется, как Узбекистан использует исторических личностей в продвижении национальных идей, в частности, на примере Джалололиддина Мангуберди. Джалололиддин Мангуберди, как исторический герой

узбекского народа, сыграл важную роль в формировании национальной идентичности и идей. Проанализировано, как переосмыслен образ Мангуберди в новом Узбекистане и значение этого образа в укреплении национальных идей. Также в рамках этого исследования рассмотрено взаимодействие между легендой о Мангуберди и его реальной исторической ролью, а также влияние этого взаимодействия на узбекскую молодежь. Статья освещает эффективность использования исторических образов национальных героев в укреплении национальной самобытности и духовных ценностей современного Узбекистана.

Ключевые слова: *Джалолиддин Мангуберди, национальная идея, исторические личности, национальная идентичность, герои, доблесть, лидерство, национальные легенды, духовные ценности, современный Узбекистан.*

KIRISH

Tarixiy shaxsiyatlar milliy g'oyalarni targ'ib qilishda muhim rol o'ynaydi. Jaloliddin Manguberdi kabi qahramonlar, o'z davrida ko'rsatgan jasorat va liderlik sifatlari bilan, bugungi kunda ham O'zbekiston milliy g'oyasini shakllantirishda katta ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, bu obraz tarixiy haqiqat va milliy afsonalar orqali qanday qayta ishlanganligini va hozirgi avlodlar uchun qanday ma'naviy qadriyatlarni ifodalayotganligini tahlil qiladi. Jaloliddin Manguberdi misolida milliy qahramonlar qanday qilib milliy g'oyalarni mustahkamlashda muhim vosita sifatida xizmat qilishi mumkinligi ko'rib chiqiladi.

Jaloliddin Manguberding tarixiy shaxsiyati va faoliyati har doim o'zbek milliy ma'naviyati va g'ururining ramzi bo'lib kelgan. Uning hayoti va qahramonliklari zamonaviy ta'lim muassasalarida qanday yoritilishi milliy identitetni mustahkamlash va tarixiy xotirani saqlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan, zamonaviy ta'lim yondashuvlari ushbu tarixiy shaxslarning merosini samarali tarzda o'rganish va ta'limiy darslarga aylantirishga qodirdir.

Birinchiidan, interfaol o'qitish usullari Jaloliddin Manguberding faoliyatini tarixiy darslarga aylantirishda asosiy rol o'ynaydi. Bu usul orqali o'quvchilar nafaqat ma'lumotlarni yod olishadi, balki mustaqil tadqiqotlar olib borish, manbalarni tahlil qilish va tarixiy voqealarni kengroq kontekstda baholash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Masalan, o'quvchilar Jaloliddinning jangovar strategiyalarini o'rganar ekan, ularning harbiy taktiklar, rahbarlik qobiliyati va milliy mustaqillik uchun kurashdagi ahamiyatiga chuqurroq nazar solishlari mumkin.

Ikkinchiidan, tasviriy materiallardan foydalanish, jumladan, filmlar, animatsiyalar va multimediya dasturlari tarixiy figuralar hayotini yoritishda

samaralidir. Bu turdagi vizual kontent Jaloliddin Manguberdining obrazini yoshlar uchun jonli va ta'sirchan qilib ko'rsatishga yordam beradi, ularning tarixiy voqealarga bo'lgan qiziqishini oshiradi va ma'lumotni yaxshiroq o'zlashtirishlarini ta'minlaydi.

Uchinchidan, keys-study metodi va rol o'yinlari o'quvchilarga Jaloliddin Manguberdining qarorlarini tushunish va ularning o'rnida o'zlarini sinab ko'rish imkonini beradi. Bu usul tarixiy vaziyatlarni modellashtirish orqali o'quvchilarning analitik va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi, shuningdek, murakkab qarorlar qabul qilish jarayonida milliy va shaxsiy qadriyatlarini inobatga olishni o'rgatadi.

To'rtinchidan, tarixiy simulyatsiyalar va virtual haqiqat dasturlaridan foydalanish Jaloliddin Manguberdining davri va muhitini kengroq tushunishga imkon beradi. Bu texnologiyalar o'quvchilarga tarixiy davrni haqiqiyroq his qilishga va milliy tarixga bo'lgan munosabatlarini chuqurroq shakllantirishga yordam beradi.

Beshinchidan, muhokama klublari va seminarlar tashkil etish orqali o'quvchilar Jaloliddin Manguberdining hayoti va merosi ustidan fikr almashishlari mumkin. Bu tadbirlar o'quvchilarning og'zaki va yozma kommunikatsiya ko'nikmalarini oshirishga hamda ularning tarixiy shaxslar va voqealarga bo'lgan shaxsiy munosabatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Oltinchidan, tarixiy konferensiyalar va tadqiqot loyihalariga o'quvchilarni jalb qilish, ularga ilmiy izlanishlarni amalga oshirish va tarixiy shaxslarning milliy ma'naviyatdagi rolini chuqurroq tushunish imkonini beradi.

Bu kabi zamonaviy ta'lim yondashuvlari Jaloliddin Manguberdining tarixiy shaxsiyatini hayotiy va ilhombaxsh darslarga aylantirishga katta hissa qo'shadi va o'quvchilarda milliy identitetni mustahkamlash va o'z tarixlarini qadrlash tuyg'usini rivojlantiradi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Milliy media Jaloliddin Manguberdining obrazini milliy g'oyalarni targ'ib qilishda keng foydalanadi. Manguberdining jasurligi va mardligi, uning milliy mustaqillik uchun kurashgan qahramon sifatidagi obrazi o'zbek milliy identitetini mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Televidenie dasturlari, kinolar va seriallar orqali uning hayoti va faoliyatlari hikoya qilinadi, bu esa tomoshabinlarda milliy g'urur va o'z tarixiga hurmat hissini uyg'otadi. Shuningdek, milliy bayramlar va maxsus tadbirlarda Manguberdining roli ta'kidlanib, uning faoliyati yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi.

"Jaloliddin, Sind daryosiga sakrashdan oldin, Mo'g'ullarning qo'liga tushmaslik uchun oilasiga daryoga sakrashni buyuradi va barchasi cho'kib ketadi"¹ Jaloliddin Manguberdi, Sind daryosiga sakrash haqidagi qaror bilan, milliy qahramon sifatida o'z xalqining erkinligi va g'ururini himoya qilishga intilganini namoyish etadi. Uning bu qahramonligi, milliy g'oya targ'ibotida muhim o'rin tutadi, chunki u o'z xalqining dushman qo'liga tushmasligi uchun oilasi bilan birga fojiali qaror qabul qilgan. Bu voqea, Manguberdi qiyofasini nafaqat jasur sarkarda, balki o'z elining mustaqilligi va sha'nini saqlash uchun hamma narsaga tayyor bo'lgan lider sifatida targ'ib qilishda foydalanilishi mumkin. Uning bu harakati, milliy g'oya va o'zlikni anglashni mustahkamlashda kuchli motivatsiya manbai bo'lib xizmat qiladi.

"Xorazm va Eronni tark etishga majbur bo'lgan Jaloliddin Manguberdi, Mo'g'ullarning hujum va bosimlari natijasida Hindistonga qochib ketishga majbur bo'lgan"². Jaloliddin Manguberdi Mo'g'ullarning hujum va bosimlari natijasida Xorazm va Eronni tark etishga majbur bo'lib, Hindistonga qochib ketgan. Uning bu majburan ko'chishi, milliy g'oya va mustaqillik uchun kurash tarixida chuqur iz qoldirgan. Manguberdi misolida tarixiy shaxslarni g'oyaviy targ'ibotda qo'llash, ularning vatan uchun qilgan kurashlari va qurbonliklarini yoritish orqali milliy iftixor va mustaqil fikrlash ruhini shakllantirishga xizmat qiladi. Uning taqdiri, o'z millatining manfaatlari uchun oxirigacha kurashgan lider sifatida yoshlarga ilhom baxsh etadi va milliy qadriyatlarni asrashda muhim rol o'ynaydi.

"Jaloliddin Manguberdi jasoratini va qahramonligini ko'rgan Chingizxon, "Haqiqiy ota bunday o'g'ilga ega bo'lishi kerak" deb, hayron qolgan"³. Jaloliddin Manguberdi jasorati va qahramonligi hatto uning dushmani Chingizxonni ham hayratga solgan. Mo'g'ul hukmdori, Jaloliddinning jang maydonidagi mardligi va strategik mahoratini ko'rib, "Haqiqiy ota bunday o'g'ilga ega bo'lishi kerak" deb ta'kidlagan bu iqtibos, Manguberdi obrazini milliy g'oya targ'ibotida yanada yorqin qiladi. Ushbu holat, uning shaxsiyatini nafaqat jangchi sarkarda sifatida, balki turli madaniyatlarda hurmat va tan olinishga sazovor bo'lgan qahramon sifatida ko'rsatadi. Jaloliddinning obro'si, milliy tariximizni o'rganish va uni avlodlarga o'g'it sifatida yetkazishda muhim ahamiyat kasb etadi.

"Jaloliddin Xorazmshohning chekinishni taklif qilganlarga qaramay, bu taklifni rad etib, askarlarning ruhini ko'tarish orqali ertasi kuni jangni davom ettiradi"⁴.

¹ Taneri, A. (Ed.) Hârizmşahlar. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedi*. - 1997. C. XVI. s. 43-44.

² Barthold, V.V. *Moğol istilasına kadar Türkistan*. C: II. (H. H. D. Yıldız). Ankara. Türk Tarih Kurumu Yayınları. 1990. s. 347-348.

³ Abû'l-Farac. *Abû'l-farac tarihi* (C. II). (Suryancadan İngilizce'ye çev: Ernest A. Wallis Budge, Türkçe'ye çev: Ömer Rıza Doğrul). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları. Abû'l-Ferec, a.g.e, s. 1950. 515

⁴ Nasırabadi, G. A. *Hârezmşâhlar döneminde diplomasi ve elçilik faaliyetleri*. 2021, Ankara: Altınordu Yayınları. s. 345-346

Jaloliddin Xorazmshohning jang maydonida chekinish taklifini rad etishi va askarlarning ruhini ko'tarish orqali ularni ertasi kuni jangni davom ettirishga undashi, uning liderlik qobiliyati va qat'iyatini namoyish etadi. Bu holat, milliy g'oya targ'ibotida uning obrazini yanada ulug'lash uchun qo'llaniladi. Jaloliddin Manguberdi askarlarga ishonch va umid baxsh etish orqali ularga g'alaba uchun ilhom berib, o'z xalqining erkinligi va mustaqilligini himoya qilish borasidagi sadoqatini ko'rsatgan. Bu voqea, uning xalq qahramoni sifatida qanday qiyin vaziyatlarda ham mardlik va matonat bilan harakat qilganini ta'kidlaydi va bu, milliy tariximizni targ'ib qilishda muhim bir misol bo'lib xizmat qiladi.

Jaloliddin Manguberding qahramonlik xususiyatlari milliy g'oyalarga juda chuqur integratsiya qilingan. Uning jasurligi, adolatparvarligi va mardligi o'zbek millatining asosiy fazilatlari sifatida ta'kidlanadi. Ta'lim muassasalarida, adabiyot va san'at asarlarida Manguberding bu xususiyatlari alohida urg'ulanadi, bu orqali yoshlarda vatanparvarlik va milliy g'urur tuyg'ularini shakllantirishga yordam beriladi. Uning obrazi davlat va jamiyat qurilishida muhim qadriyatlarga sodiqlik ramzi sifatida ko'rsatiladi.

Zamonaviy O'zbekistonda Jaloliddin Manguberding tarixiy roli va merosini o'rganishga qo'yilgan ta'limiy strategiyalar turli yo'nalishlarni qamrab oladi. Maktab va universitet dasturlarida uning tarixiy ahamiyatiga alohida e'tibor beriladi. Darsliklarda va ilmiy ishlarda Manguberdi qadriyatlari va uning milliy mustaqillik uchun kurashdagi roli batafsil tadqiq etiladi. Bundan tashqari, zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan, jumladan interaktiv dasturlar va virtual reallik vositalaridan foydalangan holda, Manguberding hayoti va yutuqlari o'quvchilar va talabalar uchun yanada qiziqarli va ta'sirli qilib ko'rsatiladi. Shuningdek, ta'lim muassasalarida o'tkaziladigan turli tadbirlar va konferensiyalar orqali uning merosi haqidagi bilimlar yangilanib turilishi ta'minlanadi.

Jaloliddin Manguberding afsona va real hayoti o'rtasidagi munosabatlar milliy g'oyalarni targ'ib qilishda muhim rol o'ynaydi. Afsonaviy qahramon sifatida Manguberding jasurligi, adolatparvarligi va beqiyos rahbarlik qobiliyati ommaviy madaniyatda, adabiyotda va san'atda ideallashtiriladi. Bu obrazlar milliy g'oyalarni targ'ib qilishda qo'llanilib, yoshlarga o'z tarixlarini qadrlash va milliy g'ururni his qilish uchun ilhom beradi. Tarixiy haqiqatlar bilan afsonaviy tasvirlarning uyg'unlashuvi o'zbek milliy identitetining mustahkamlanishida muhim ahamiyatga ega.

Jaloliddin Manguberding ulug'vorligi va qahramonliklari bugungi kunda ko'plab ilmiy-tadqiqotlarda tadqiq etilmoqda. Tarixchilar va olimlar uning strategik harakatlari, jangovar taktikalari va milliy mustaqillik uchun kurashdagi rolini

batafsil o'rganadilar. Bu tadqiqotlar nafaqat tarixiy ma'lumotlarni aniqlashga yordam beradi, balki Manguberdi obrazining milliy g'oyalarga qo'shgan hissasini ham yaqqol ko'rsatadi. Olimlar uning siyosiy va harbiy strategiyalari orqali milliy tarixni qanday shakllantirganini tahlil qiladilar.

O'zbekiston yoshlari orasida Jaloliddin Manguberdi haqidagi tushunchalar va qiziqishlarni o'rganishda so'rovnomalar, intervyular va fokus guruhlaridan foydalaniladi. Bundan tashqari, ta'lim muassasalarida o'tkaziladigan maxsus darslar va seminarlar, shuningdek, madaniy tadbirlar va festivallar ham yoshlarning bu buyuk shaxs haqidagi bilim va fikrlarini aniqlashga yordam beradi. Olimlar yoshlarning Manguberdi haqidagi tasavvurlarini tahlil qilish orqali milliy identitetni qanday shakllantirishga ta'sir qilayotganini kuzatishadi.

Jaloliddin Manguberdi misolida milliy qahramonlarning milliy identitetni shakllantirishdagi roli yuqori baholanadi. Uning obrazi o'zbek milliy identitetining asosiy elementlaridan biri sifatida ko'riladi. Tarixiy va madaniy o'rganishlar orqali Manguberdi kabi qahramonlarning milliy o'zlikni anglash va milliy g'ururni mustahkamlashdagi hissasi ta'kidlanadi. Bu qahramonlarning hayoti va erishganlari o'zbek yoshlariga o'z millati va tarixiga iftixor hissi bilan qarab, kelajakda mamlakat uchun foydali insonlar bo'lib yetishishlariga ilhom beradi.

Jaloliddin Manguberdi obrazining milliy g'oyalarni targ'ibotida tutgan o'rni beqiyosdir. Uning tarixiy jasorati va qahramonliklari, milliy identitetni shakllantirish va ma'naviy qadriyatlarini targ'ib qilishda asosiy vosita sifatida ishlatilmoqda. Manguberdi afsonasi va uning haqiqiy tarixiy roli orasidagi integratsiya, O'zbekiston yoshlariga milliy g'urur va o'zlikni anglashda kuchli ta'sir ko'rsatadi. Shunday qilib, milliy qahramonlar tarixini o'rganish va ulardan ilhomlanish, milliy g'oyalarni mustahkamlashning samarali usuli hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Taneri, A. (Ed.) Hârizmşahlar. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedi. - 1997. C. XVI. s. 43-44.
2. Barthold, V.V. Moğol istilasına kadar Türkistan. C: II. (H. H. D. Yıldız). Ankara. Türk Tarih Kurumu Yayınları. 1990. s. 347-348.
3. Abû'l-Farac. Abû'l-farac tarihi (C. II). (Suryancadan İngilizce'ye çev: Ernest A. Wallis Budge, Türkçe'ye çev: Ömer Rıza Doğrul). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları. Abû'l-Ferec, a.g.e, s. 1950. 515
4. Nasırabadı, G. A. Hârezmşâhlar döneminde diplomasi ve elçilik faaliyetleri. 2021, Ankara: Altınordu Yayınları. s. 345-346